

ISLOM SVILIZATSIYASI MEROSI VA O'ZBEKISTON ISLOM SHUNOSLIGI

Xoldorov Abdurahim

“BRENDA ANDALUCIA” nodavlat ta’lim
muassasasi o’qituvchisi
+998932599509

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17141909>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10- sentabr 2025 yil
Ma’qullandi: 15- sentabr 2025 yil
Nashr qilindi: 17- sentabr 2025 yil

KEYWORDS

Ibn Sino tibbiyotda, Beruniy tabiatshunoslikda, Forobiy falsafada dunyo ilmiga bebaho hissa qoshdi

ABSTRACT

Islom sivilizatsiyasi jahon tarixida o'ziga xos o'rin egallaydi. VII asrda Arabiston yarim orolida boshlangan bu ma'naviy va ilmiy uyg'onish qisqa fursatda Yaqin Sharq, Markaziy Osiyo, Shimoliy Afrika, Ispaniya va Hindiston hududlariga yoyildi. Islom dini faqat diniy e'tiqod bilan cheklanmay, balki ilm-fan, madaniyat va ma'rifatning ham rivojlanishiga kuchli turtki berdi. O'zbekiston hududi esa bu jarayonda markaziy o'rin tutib, buyuk allomalarni yetishtirib chiqard

Islom sivilizatsiyasi jahon tarixida o'ziga xos o'rin egallaydi. VII asrda Arabiston yarim orolida boshlangan bu ma'naviy va ilmiy uyg'onish qisqa fursatda Yaqin Sharq, Markaziy Osiyo, Shimoliy Afrika, Ispaniya va Hindiston hududlariga yoyildi. Islom dini faqat diniy e'tiqod bilan cheklanmay, balki ilm-fan, madaniyat va ma'rifatning ham rivojlanishiga kuchli turtki berdi. O'zbekiston hududi esa bu jarayonda markaziy o'rin tutib, buyuk allomalarni yetishtirib chiqardi¹.

1-bob. Islom sivilizatsiyasi merosi

Islom sivilizatsiyasi merosi Qur'on va hadis ilmlariga asoslangan bo'lib, diniy bilimlar bilan bir qatorda dunyoviy fanlar ham taraqqiy etdi. Musulmon olimlari tibbiyot, matematika, astronomiya, falsafa, kimyo, geografiya kabi fanlarda yuksak natijalarga erishdilar. Masalan, Ibn Sino tibbiyotda, Beruniy tabiatshunoslikda, Forobiy falsafada dunyo ilmiga bebaho hissa qoshdi².

Islom san'ati va me'morchiligi ham rivoj topdi. Masjidlar, madrasalar, kutubxonalar, maqbaralar barpo etilib, ular nafaqat ibodat joyi, balki ilm-ma'rifat maskanlari ham bo'lib xizmat qildi. Sharq uyg'onishi davri G'arb uyg'onishiga asos bo'lgan bilim manbai bo'lib xizmat qilgani tarixiy haqiqatdir.

2-bob. O'zbekiston hududida islom ilmlari

Markaziy Osiyo, xususan, O'zbekiston hududi islom olamida yuksak mavqega ega bo'lib kelgan. Bu yerdan chiqqan allomalar musulmon dunyosida ilmiy maktablar yaratganlar. Imom al-Buxoriy va Imom at-Termiziy hadis ilmining buyuk namoyandalari bo'lsa, Abu Mansur Moturidiy hanafiy-moturidiya aqidaviy maktabining asoschisi

¹ Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy. Al-Jome' as-Sahih. Qohira: Dar al-Fikr.

² Ibn Sino. Al-Qonun fi't-tibb. Beyrut: Dar al-Kutub al-Ilmiyya, 1999.

hisoblanadi. Mahmud Zamaxshariy tilshunoslik va tafsirda, Beruniy va Ibn Sino esa tabiiy fanlarda jahon ilmiga beqiyos meros qo'shganlar.

Tasavvuf ham bu hududda yuksak darajada rivoj topdi. Xoja Ahmad Yassaviy, Bahouddin Naqshbandiy kabi mashhur shayxlar butun islom olamiga taʼsir koʻrsatgan tariqatlarni asos solganlar³. Ularning taʼlimotlari bugungi kunda ham maʼnaviy hayotda muhim oʻrin tutmoqda.

3-bob. Mustaqillik davrida O'zbekiston islomshunosligi

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, islomshunoslik sohasida keng koʻlamli tadqiqotlar amalga oshirila boshlandi. Buyuk ajdodlarimiz merosini oʻrganish, asarlari va qoʻlyozmalarini nashr etish ishlari yoʻlga qoʻyildi. Toshkent islom instituti va Toshkent davlat islom universiteti, shuningdek, Imom Buxoriy, Imom Termiziy va Imom Moturidiy nomidagi xalqaro markazlar tashkil etildi.

Prezident tashabbusi bilan Toshkentda Islom sivilizatsiyasi markazi qurilib, bu maskan nafaqat O'zbekistonda, balki butun musulmon olamida ilm-fan va maʼnaviyat markaziga aylanmoqda. Bugungi kunda yosh olimlar Qurʼonshunoslik, hadis, fiqh, kalom, tasavvuf va tarix yoʻnalishlarida ilmiy izlanishlar olib bormoqdalar⁴.

Xulosa

Islom sivilizatsiyasi insoniyatning umumiy boyligi boʻlib, u madaniyat, ilm-fan va maʼnaviyat taraqqiyotiga ulkan hissa qoʻshdi. O'zbekiston hududida yetishib chiqqan buyuk allomalar bu merosning eng yuksak choʻqqilaridan birini tashkil etadi. Mustaqillik yillarida esa bu boy merosni qayta tiklash, chuqur oʻrganish va kelajak avlodga yetkazish borasida katta ishlar qilinmoqda. Taraqqiyot yoʻlida, xususan, milliy mafkura yaratishda ajdodlar merosini oʻrganishga, bir necha asrlik boy kadriyatlarini tiklashga eʼtibor qaratildi. Bu masala hukumatimiz tomonidan davlat siyosati darajasida muhim ahamiyat kasb etdi. Ajdodlarimiz madaniy merosini yangi prinsiplar asosida oʻrganishga, ularni ob'yektiv, ilmiy tadqiq etishga imkoniyatlar yaratildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy. Al-Jome' as-Sahih. – Qohira: Dar al-Fikr.
2. Ibn Sino. Al-Qonun fi't-tibb. – Beyrut: Dar al-Kutub al-Ilmiyya, 1999.
3. Abu Rayhon Beruniy. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar. ☐ Toshkent: Fan, 1968.
4. Imom at-Termiziy. Al-Jome' as-Sunan. ☐ Beyrut: Dar al-Kutub al-Ilmiyya.
5. Abu Mansur Moturidiy. Kitob at-Tavhid. ☐ Qohira, 1970.
6. Ahmad Yassaviy. Hikmatlar (Devoni Hikmat). ☐ Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot, 1991.
7. Abdurahmonov, A. O'zbekistonda islomshunoslik tarixi. ☐ Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2015.
8. Shodmonov, A. Markaziy Osiyo allomalari merosi va islom sivilizatsiyasi. ☐ Toshkent: TDUI nashriyoti, 2020.

³ Abdurahmonov, A. O'zbekistonda islomshunoslik tarixi. ☐ Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2015.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Imom Buxoriy xalqaro markazi va Islom sivilizatsiyasi markazini tashkil etish haqidagi qarorlari. ☐ Toshkent: ☐Xalq soʻzi☐, 2017..